

Інформаційне забезпечення виробничого менеджменту в агробізнесі

Публікація присвячена висвітленню галузевих аспектів управлінського обліку в аграрному виробництві. Визначено проблеми та окреслено перспективи створення інтегрованої інформаційної системи управління аграрним виробництвом

управлінський облік, організація обліку, аграрне виробництво, інформаційна система

Бухгалтерський облік є однією з функцій управління. Останнім часом у зв'язку з перебудовою облікової системи в нашій країні і її конвергенції з міжнародним обліком в науковій літературі розпочалась і триває дискусія щодо сутності функцій і перспектив розвитку управлінського обліку. Цій проблематиці присвячені праці таких вітчизняних науковців, як Ф.Ф. Бутинець., Б.І.Валуєв, Л.В. Нападівська, Пушкар, Л.К. Сук, М.Г. Чумаченко. Проте, галузевому аспекту сутності та організації управлінського обліку в аграрному виробництві вітчизняними науковцями приділяється недостатньо уваги. В цьому зв'язку є необхідним продовжити дослідження за даним напрямком. За мету написання даної публікації поставлено проаналізувати існуючі концепції розвитку бухгалтерського обліку в сільському господарстві з точки зору посилення його управлінських функцій.

Французький вчений, що займався дослідженням історії обліку Ж. Фламмінк на підставі аналізу тенденцій розвитку бухгалтерського обліку підкреслював, що лише інтеграція бухгалтерського обліку з функцією управління надасть бухгалтерії дійсного сенсу. За його поглядами облік еволюціонує за двома напрямками:

- облік розрахунків з третіми особами (на нашу думку це відповідає формуванню підсистеми фінансового обліку);
- облік внутрішньої діяльності (чому відповідають сучасні концепції управлінського обліку).

За Фламмінком [1] саме інтеграція цих двох напрямків є метою розвитку обліку.

В вітчизняній науковій літературі з облікової проблематики, як і на теренах пострадянського простору з кінця XX сторіччя формуються два діаметрально протилежні підходи щодо напрямків еволюції бухгалтерського обліку. За першим підходом (найбільш яскравий представник М.Г. Чумаченко) напрямком еволюції обліку – це його диференціація. Другий напрямок – його інтеграція (достатньо глибокою на користь саме цього є аргументація Б.І. Валуєва) [2]. На нашу думку, виникнення розбіжності в поглядах є об'єктивно зумовленим. Це пов'язано із сутністю бухгалтерського обліку, а саме з тим, що його змістом і призначенням є інформація про факти господарського життя, але інформація може бути різноманітною і суспільство потребує її формування за різними підходами. Саме це призвело до появи в XX сторіччі різних облікових концепцій: макроекономічного, фінансового, управлінського обліку, стандартизації, податкового обліку та інших. Ці концепції обумовлені спрямуванням на реалізацію різних потреб суспільства в інформації. На нашу думку, формування концепції управлінського обліку не ставить під сумнів цінності для управління

облікової інформації отриманої за іншими концепціями. Назва управлінського, в цьому зв'язку, орієнтується на цілі інформаційного забезпечення внутрішнього управління.

В.Ф. Палій звертає увагу на те, що в понятті управлінський облік ключовим не є облік, а є поняття «управління». Саме «управління» є базовим, а «облік» – похідним, є лише інструментом, системним елементом управління [3]. Проте нам більш імпонує поділ обліку запропонований В.Е.Керімовим [4]. Він вважає, що поділ бухгалтерського обліку на фінансовий та управлінський суперечить логіці управління і стверджує, що бухгалтерський облік поряд з оперативним та статистичним входить до загальної облікової системи підприємства. Але остання поділяється на дві частини – фінансову та виробничу. Законом України про бухгалтерський облік відокремлено внутрішньогосподарський облік. Враховуючи змістовність та функції, що мають бути реалізовані в цій підсистемі, ми вважаємо достатньо виваженим виокремлення внутрішньогосподарського обліку чинним законодавством України.

В умовах розвитку ринкових відносин об'єктивною є необхідність формування внутрішніх управлінських інформаційних систем, що орієнтуються на виробничий і фінансовий менеджмент. Поява та розвиток комп'ютерної техніки та комунікаційних систем спричинили суттєвий вплив на облікову процедуру і зумовили виникнення нової автоматизованої форми бухгалтерського обліку. За умови їх існування є можливим організувати облікову процедуру, що має такі відмінності: разове введення первинної інформації; централізація облікової інформації і децентралізація процесу їх обробки; автоматизація формування більшості первинних документів, бухгалтерських розрахунків, звітів, можливість отримання зведених даних в режимі реального часу; значні можливості поглиблення аналітичності обліку; можливості паралельного застосування різних класифікацій, альтернативних варіантів оцінок. Проте, реалізація цих особливостей є лише потенційно можливою і потребує наявності як об'єктивних, так і суб'єктивних факторів. До об'єктивних факторів ми відносимо технічне та програмне забезпечення, а до суб'єктивних – наявність висококваліфікованих бухгалтерів, які подолали інерцію традиційного мислення. Як перші так і другі безпосередньо пов'язані з рівнем культури бізнесу та відповідно із запитамі власників сільськогосподарських підприємств, щодо рівня менеджменту.

Аналіз сучасного стану організації облікових служб в агробізнесі Кіровоградського регіону свідчить про наявність позитивних тенденцій лише стосовно комп'ютерного забезпечення. Так в 97% обстежених підприємств є ПВМ, але в переважній більшості підприємств їх застосування обмежується формуванням звітності на електронних носіях на вимогу фіскальних органів. Аналіз програмних продуктів та їх застосування в обліковій практиці дає можливість стверджувати про неможливість інтеграції облікової інформації з метою створення сучасної системи інформаційного забезпечення управління на даному етапі, саме тому, що навіть застосування автоматизованих форм обліку зводиться лише до імітації облікової процедури притаманної ручним технологіям обробки інформації.

В цих умовах, на нашу думку, інформаційне забезпечення потреб як виробничого, так і фінансового менеджменту за інтеграційним підходом не є можливим. Проте, виокремлення в організаційній структурі сільськогосподарських підприємств управлінської бухгалтерії в сучасних умовах теж є а ні доцільним, а ні можливим. Одним з напрямків розв'язання проблеми ми бачимо в таких організаційних заходах, як створення єдиної обліково-економічної служби, інтеграції функцій і методології виробничо-фінансового планування та обліку, що потребує використання в поточному плануванні специфічних елементів методу бухгалтерського обліку. Перед усім це стосується класифікації в системі рахунків, подвійного запису та балансового

узагальнення. Схематично концепцію побудови інтегрованої структури управлінської інформаційної системи подано рисунком 1.

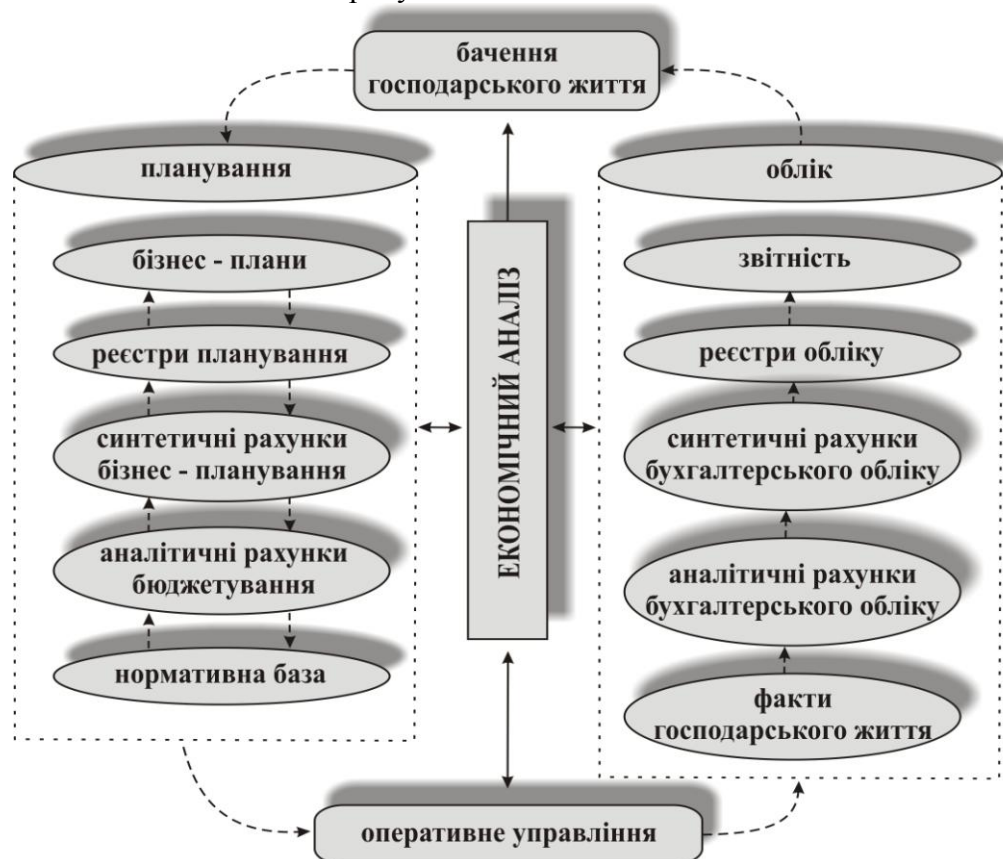

Рисунок 1 - Управлінська інформаційна система

Бухгалтерський облік є повноправною функцією управління. Облікова інформація не є абсолютно достовірною. Сучасна методологія бухгалтерського обліку дозволяє активно впливати на об'єкт та процеси управління. Бухгалтерський облік як функція управління безпосередньо пов'язаний з іншими функціями управління. В умовах адміністративно-командної економіки та централізації функції управління, фінансовий механізм надавав можливість існувати сільськогосподарським виробникам без врахування особливостей сільськогосподарського виробництва та формування прибутку що призвело до зниження цінності обліково-аналітичної роботи на місцях. Такий стан обліково-аналітичної роботи суперечить вимогам сьогодення.

На практиці в сільськогосподарському виробництві практично не використовується методологія управлінського обліку. Економічна література за цими питаннями при аргументації на користь відокремлення його ґрунтується лише на тезі про наявність в умовах ринку різних споживачів інформації та комерційну таємницю. Проте, на нашу думку, для сучасних умов існування агробізнесу це не є актуальним. Але ми не заперечуємо необхідності посилення обліково-економічних управлінських акцентів, стосовно планування, аналізу виробничих затрат; створення внутрішніх мотиваційних механізмів, спрямованих на ефективність використання ресурсів.

На нашу думку, в рослинництві для посилення контролю затрат, є необхідним зменшити інтервал між процесом виробництва та його відображенням на рахунках. Тому, за об'єкт обліку затрат, доцільно прийняти поле сівозміни, а облік затрат здійснювати за відхиленнями від обсягів виконаних робіт, а не від нормативів, що розраховуються відносно обсягів продукції, яка виробляється. Такі підходи потребують більше зваженої розробки технологічних карт. Аналіз їх якості виявив в обстежених

підприємствах суттєві недоліки. Так, в 27% підприємствах технологічні карти застарілі (розроблені не на поле сівозміни, а на умовні 100 га), обсяги робіт розраховані за умовою використання техніки, якої в господарстві вже немає, щорічно технологічні карти не переглядаються. Ми вважаємо, що є необхідним організувати облік відхилень від технологічних карт. Виявлені відхилення саме і будуть характеризувати затрати, які змінюються прямо пропорційно розмірам плану обробки і кількості продукції, що виробляється. Це створює передумови виокремлення в обліку постійних та змінних витрат.

Таким чином, по-перше – ми не абсолютизуємо безпосередню автономність управлінського обліку в структурі облікової системи;

по-друге – в сучасних умовах існування агропідприємств вважаємо неможливим повною мірою реалізувати управлінські функції внутрішньогосподарського обліку в єдиному інформаційному потоці;

по-третє – організаційна концепція внутрішньогосподарського обліку є індивідуальною для суб'єкта господарювання. Це її відпрацювання ґрунтується на дотриманні таких вимог:

- відповідність організаційної структури розмірам підприємства, обсягам та особливостям господарювання;
- витрати, пов'язані із створенням і підтриманням функцій внутрішньої інформаційної системи управління мають покриватись ефектом від її створення.

В цьому зв'язку, на першому етапі переорієнтації облікової системи на інформаційне забезпечення виробничого менеджменту, доцільним є не відокремлення управлінської бухгалтерії, а створення єдиної обліково-економічної служби та поширення методології бухгалтерського обліку на виробничо-фінансове планування та бюджетування.

по-четверте – механічне перенесення в сферу аграрного виробництва напрацювань щодо організації управлінського обліку в промисловості є недоцільним.

Напрямок подальших досліджень є адресна розробка методичного забезпечення формування внутрішніх інформаційних управлінських систем для агропідприємств різного типу.

Список літератури:

1. Я.В. Соколов «Очерки по истории бухгалтерского учета» М. «Финансы и статистика» 1991 г.
2. Б.И.Валуев О видах хозяйственного учета (в порядке постановки проблемы) //Наукові праці Кіровоградського державного технічного університету. Економічні науки. – Вип. 4. В двох частинах. - Ч.ІІ. – Кіровоград: КДТУ, 2002.
3. Палий В.Ф. «Управленческий учёт – система внутренней информации» «Бухгалтерський учёт 2'03. с. 57-59.
4. Керимов В.Э., Селиванов П.В., Минина Е.В. Корпоративний менеджмент // Менеджмент в России и за рубежом № 4, 2001 [http:// www. Cfin. ru /press/management/2001-4/11.shtml](http://www.Cfin.ru/press/management/2001-4/11.shtml)

Публикация посвящена отраслевым аспектам управленческого учета в аграрном производстве. Определены проблемы и очерчены перспективы создания интегрированной информационной системы управления аграрным производством.

The publication is devoted to illumination of of a particular branch aspects of administrative consideration in agrarian production. Problems are definite and outlined prospects of creation of the integrated management information by agrarian production.